

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2020.8.31>*Савицька Наталія Адамівна,**здобувач кафедри публічного управління та адміністрування**Національної академії внутрішніх справ*e-mail: savickaya_nad@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-2349-0754>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ВЗАЄМОДІЇ НОТАРІАТУ З ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ НА ПРИКЛАДІ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті досліджено адміністративно-правові засади взаємодії нотаріату з органами виконавчої влади в Литовській Республіці. Досліджено особливості литовського механізму функціонування спеціальних реєстрів громадян, юридичних осіб, недієздатних та обмежено дієздатних осіб, нерухомості, правочинів, іпотек (застав), заповітів, довіреностей, шлюбних договорів та інших, управління якими реалізовує Міністерство юстиції Литовської республіки. На основі проведеного аналізу автором запропоновано на території України: для розвитку взаємодії з органами виконавчої влади та інституційного посилення нотаріату, доповнити чинний Закон «Про нотаріат» положеннями щодо нотаріальної медіації та можливості її здійснення нотаріусами України; утворити та забезпечити функціонування Реєстру недієздатних та обмежено дієздатних осіб і Реєстру шлюбних договорів для розвитку інформаційної взаємодії в окремих напрямках; вдосконалити систему контролю та нагляду у сфері нотаріату шляхом розширення (делегування) відповідних повноважень органу нотаріального самоуправління, оскільки система дуального контролю як з боку Міністерства юстиції України, так і Нотаріальної палати України сприятиме взаємодії відповідних суб'єктів, а також забезпечить існування ефективного самоврядування та компетентного контролю у відповідній сфері; врегулювати питання дисциплінарної відповідальності нотаріусів та утворити спеціалізований орган з розгляду справ про дисциплінарні правопорушення нотаріусів, який обов'язково повинен формуватися на засадах взаємодії Нотаріальної палати та Міністерства юстиції; для встановлення факту, що той чи інший нотаріус за станом здоров'я дійсно здатний виконувати свої професійні функції, запровадити регулярні перевірки стану здоров'я відповідних осіб, в тому числі й безпосередньо перед кваліфікаційним іспитом на право зайняття нотаріальною діяльністю; посилити взаємодію Міністерства юстиції з Міністерством фінансів України та вдосконалити діючу систему ціноутворення у сфері нотаріату із запровадженням чітких критеріїв стягнення плати за нотаріальні та інші додаткові послуги правового або технічного характеру.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, нотаріат, органи виконавчої влади, взаємодія, зарубіжний досвід, нотаріальна діяльність.

Savytska N. FOREIGN EXPERIENCE OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL BASIS OF INTERACTION OF THE NOTARY WITH EXECUTIVE AUTHORITIES ON THE EXAMPLE OF THE LITHUANIAN REPUBLIC

The article explores the administrative and legal principles of the notary's interaction with the executive authorities in the Republic of Lithuania. The peculiarities of the Lithuanian mechanism of functioning of special registers of citizens, legal entities, incapacitated and disabled persons, real estate, transactions, mortgages (liens), wills, power of attorney, marriage contracts and others, managed by the Ministry of Justice of the Republic of Lithuania, are investigated. On the basis of the analysis, the author suggested in the territory of Ukraine: to develop interaction with the executive authorities and institutional strengthening of the notary, to supplement the current Law on Notary with the provisions on notarial mediation and the possibility of its implementation by notaries of Ukraine; to create and ensure the functioning of the Register of incapacitated and disabled persons and the Register of marriage contracts for the development of informational interaction in separate directions; to improve the system of control and supervision in the field of notary by extension (delegation) of the relevant powers of the notarial self-government body, since the system of dual control by both the Ministry of Justice of Ukraine and the Notary Chamber of Ukraine will facilitate the interaction of the respective entities, as well as ensure the existence of effective self-government control in the relevant field; to regulate the disciplinary responsibility of notaries and to establish a specialized body for the consideration of disciplinary offenses of notaries, which must be formed on the basis of cooperation between the Notary Chamber and the Ministry of Justice; to establish the fact that a particular notary public for health reasons is indeed capable of performing his or her professional functions, to conduct regular health checks of the persons concerned, including immediately before the qualification examination for the right to engage in notarial activities; to strengthen the interaction of the Ministry of Justice with the Ministry of Finance of Ukraine and to improve the current pricing system in the field of notaries by introducing clear criteria for charging for notary and other additional services of legal or technical nature.

Key words: administrative and legal basis, notary, executive authorities, interaction, foreign experience, notarial activity.

Постановка проблеми. Сучасний етап державотворення в Україні характеризується комплексним реформуванням та модернізацією всієї національної правової системи, не становить виключення й інститут нотаріату, розвиток та вдосконалення якого мають здійснюватися у відповідності до міжнародних норм і стандартів.

Разом з цим, демократичні перетворення, що відбуваються в нашій державі, зумовлюють необхідність

вдосконалення механізмів взаємодії між державою та її інститутами для досягнення якісно нового рівня забезпечення законності, правопорядку та, в цілому, реалізації правоохоронної функції. У відповідному контексті особливе місце займає український нотаріат, який стоїть на захисті прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб і покликаний забезпечити стабільність приватно-правових відносин, що є необхідною умовою розвитку демократичної, правої держави.

Відтак, має місце об'єктивна потреба вдосконалення існуючих і пошуку нових ефективних механізмів взаємодії органів державної влади, насамперед виконавчої, та нотаріату. При цьому, пошук шляхів розвитку та вдосконалення адміністративно-правових засад взаємодії нотаріату з органами виконавчої влади, в окреслених умовах, обумовлює необхідність дослідження і врахування широкого спектру питань. Зокрема, особливе значення має аналіз здобутків інших держав у відповідному напрямі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання адміністративно-правового регулювання та, загалом, функціонування нотаріату у зарубіжних країнах були та залишаються предметом наукового інтересу низки вчених, серед яких варто виокремити: К. Білько, М. Бондарєва, А. Гуледза, Г. Гулевська, Л. Данюк, Н. Ільєва, Н. Карнарук, В. Кондратенко, О. Коротюк, О. Мартинюк, О. Нелін, В. Тищенко, К. Федорова, К. Чижмарь, О. Чудний та інші. Разом з цим, проблематика адміністративно-правових засад взаємодії нотаріату з органами виконавчої влади, в тому числі, через призму порівняння із зарубіжними країнами, майже не досліджувалася, та, відповідно, нині не має належного відображення у науковій літературі.

Метою статті є аналіз особливостей та сутності адміністративно-правих засад взаємодії нотаріату з органами виконавчої влади у Литовській Республіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід правового регулювання діяльності нотаріату, в тому числі й напрям його взаємодії з виконавчими органами, у Литовській Республіці, загалом, узгоджується з базовими принципами класичного нотаріату латинського типу, проте, має й свої характерні особливості.

Насамперед, порядок правового регулювання діяльності нотаріату у Литовській Республіці регламентований спеціальним комплексним Законом «Про нотаріат» (лит. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas) [1]. Відповідний Закон, прийнятий у 1992 році, закріпив перехід пострадянської країни на систему єдиного, вільного нотаріату та відмову від принципів державного нотаріату, чого не сталося в Україні і до сьогодні.

Нотаріат у цій країні визначається як сукупність нотаріусів, яким відповідно до закону надається право в юридичному порядку закріплювати беззаперечні суб'єктивні права фізичних та юридичних осіб, а також юридичні факти, забезпечувати захист законних інтересів цих осіб і держави [1].

У свою чергу, нотаріус відповідно до ст. 2 Закону «Про нотаріат», окрім звичних функцій щодо забезпечення законності правочинів і документів, може виступати у якості посередника з примирення (медіатора; лит. mediatoriumi) для врегулювання цивільно-правових спорів [1]. Тобто, у Литовській Республіці правовий статус нотаріуса, як суб'єкта, що реалізує правоохоронну функцію держави, є логічно завершеним, оскільки закріплення на законодавчому рівні положень про медіацію дозволяють йому сприяти мирному вирішенню спірних питань між конфліктуючими сторонами і забезпечувати превентивне правосуддя в державі та, відповідно, розвантажувати судову систему.

Основним суб'єктом, який реалізує державну політику у сфері «посередництва» є Державна служба юридичної допомоги (лит. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba), яка підконтрольна Міністерству юстиції Литовської Республіки (лит. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija) [2].

Відповідна служба згідно зі ст. 3 Закону Литовської Республіки «Про медіацію» (лит. Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas): 1) веде реєстр медіаторів; 2) укладає договори з медіаторами про надання послуг посередництва, здійснює контроль за виконанням цих договорів; 3) організовує кваліфікаційний іспит для осіб, які виявили бажання стати медіаторами; 4) обирає та призначає медіаторів з реєстру для надання відповідних послуг сторонам; 5) виконує інші функції в рамках чинного законодавства [3]. Таким чином, нотаріуси в Литовській Республіці, які здійснюють діяльність з посередництва, систематично взаємодіють, в напрямі співпраці, з установою Міністерства юстиції та її територіальними органами.

Зі свого боку, Міністерство юстиції у Литовській Республіці, як і в більшості країн світу, є головним суб'єктом, що систематично взаємодіє з нотаріатом країни. Зокрема, Положенням про Міністерство юстиції Литовської Республіки визначено, що даний орган: 1) забезпечує формування та розвиток державної політики щодо сфери нотаріату; 2) забезпечує розвиток національної правової системи, в тому числі й нотаріату; 3) виконує управління реєстрами та інформаційними системами, що належать до сфери відання міністерства; 4) провадить контроль та нагляд за нотаріальною діяльністю [4]. Тобто, вбачається, що дане міністерство здійснює державне регулювання та управління нотаріатом, а тому відносини, що виникають між ними, мають організаційно-розпорядчий характер.

Детальніше умови і характер взаємодії між органами нотаріату та Міністерством юстиції прослідковуються шляхом аналізу положень Закону Литовської Республіки «Про нотаріат».

Так, визначається, що Міністр юстиції Литовської Республіки має значні повноваження у сфері нотаріату, зокрема він: 1) призначає та звільняє нотаріусів, шляхом видання відповідних наказів; 2) встановлює необхідну кількість нотаріусів, їх місцезнаходження та територіальність; 3) утворює

нотаріальні бюро (контори); 4) здійснює контроль та нагляд за діяльністю нотаріусів та призначає уповноважених осіб з цього напрямку; 5) ініціює початок дисциплінарного провадження відносно нотаріуса; 6) призначає позачергову атестацію нотаріуса; 7) у встановлених законом випадках, призупиняє нотаріальну діяльність особи; 8) встановлює уніфіковану форму вивіски для нотаріального бюро (контори); 9) здійснює розгляд скарг на нотаріусів або дає відповідне доручення Нотаріальній палаті; 10) встановлює оптимальну та необхідну кількість кандидатів в нотаріуси (асесорів), а також призначає та звільняє їх; 11) у випадках припинення діяльності нотаріусом, приймає рішення про статус нотаріального бюро та порядок продовження незавершених нотаріальних дій, а також виконує інші функції [1].

Поряд з цим, Міністерство юстиції Литовської Республіки має широкі нормотворчі повноваження, зокрема розробляє та затверджує: Положення про кваліфікаційний іспит на право зайняття посади нотаріуса; Положення про відкритий конкурс на право зайняття посади нотаріуса; Порядок проходження практики нотаріусами; Положення про атестацію нотаріусів; Правила контролю та нагляду за діяльністю нотаріусів; Вимоги до нотаріальних бюро (контор); Положення про Суд честі нотаріусів; Порядок ведення нотаріального реєстру; Форми нотаріального реєстру, посвідчувальні написи та форми свідоцтв, а також правила їх заповнення; Порядок проходження асесором нотаріальної практики; Статут Нотаріальної палати та інше [1].

Таким чином, Міністерство юстиції Литовської Республіки відіграє провідну роль в адміністративно-правовому регулюванні нотаріальної діяльності в цій країні, та, відповідно, визначає основні засади взаємодії з органами нотаріату як в напрямках управління й координування, так і співпраці та узгодженості.

Що стосується самих нотаріусів, то безпосередньо їх взаємодія з Міністерством юстиції зводиться до наступного: 1) особа, яка склала іспит чи пройшла відкритий конкурс на право зайняття нотаріальною діяльністю має подати клопотання на ім'я Міністра юстиції про призначення її нотаріусом; наступний крок – подання клопотання та документів про створення нотаріального бюро (контори); скласти присягу; і надати до Міністерства зразки власного підпису та печатки нотаріуса; 2) у випадках, які унеможливають здійснення нотаріальної діяльності (хвороба, відпустка тощо) нотаріус повинен інформувати про відповідні обставини Міністерство юстиції; 3) при вчиненні нотаріальних дій нотаріус повинен обов'язково використовувати відомості, що містяться в центральних банках даних державних реєстрів держателем яких є Міністерство юстиції; 4) нотаріус має передавати до реєстраторів державних реєстрів інформацію про вчиненні нотаріальні дії (посвідченні правочини, факти прийняття спадщини тощо); відповідний інформаційний обмін відбувається шляхом передачі даних через комп'ютерну мережу на основі договору про обмін даними; 5) нотаріус, у порядку, визначеному Міністерством юстиції, зобов'язаний постійно підвищувати свій кваліфікаційний рівень; 6) у визначеному законом порядку, нотаріус повинен неухильно проходити перевірку нотаріальної діяльності та сприяти її проведенню, шляхом надання доступу до бюро (контори) та документів; в ході перевірки та за її результатами, нотаріус має право давати пояснення, наводити доводи, міркування як усно, так і письмово; 7) нотаріус вправі оскаржувати рішення органів Міністерства юстиції в судовому порядку [1; 5].

При цьому, додаткової уваги заслуговує положення про необхідність нотаріусів при вчиненні нотаріальних дій використовувати відомості державних реєстрів, оскільки саме за рахунок відповідного обов'язку реалізується основний обсяг інформаційної взаємодії установ нотаріату з Міністерством юстиції.

Так, у Литовській Республіці функціонує значна кількість реєстрів, які за своєю природою є цільовими, адже створенні з чіткою метою та містять в собі інформацію про вичерпні об'єкти, однак взаємодіють один з одним. Зокрема, Міністерство юстиції здійснює управління та забезпечує належне функціонування реєстрів громадян, юридичних осіб, недієздатних та обмежено дієздатних осіб, нерухомоті, правочинів, іпотек (застав), заповітів, довіреностей, шлюбних договорів та інших.

Особливу цікавість серед перелічених державних реєстрів, на нашу думку, становлять Реєстр недієздатних та обмежено дієздатних осіб (лит. Neveiksnų ir ribotai veiksnų asmenų registras) і Реєстр шлюбних договорів (лит. Vedybų sutarčių registras), оскільки аналогічні або ж схожі реєстри нині відсутні в Україні.

Відповідні реєстри створені з метою збору, зберігання, обробки, систематизації та надання інформації про об'єкти даних, що реєструються у цих реєстрах.

Положення про Реєстр недієздатних та обмежено дієздатних осіб визначає, що до даного реєстру вноситься інформація про: 1) осіб, які визнанні недієздатними за рішенням суду; 2) осіб, дієздатність яких обмежена за рішенням суду; 3) неповнолітніх осіб, у віці від 14 до 18 років, чії права самостійно розпоряджатися власними доходами та майном були обмежені на підставі рішення суду [6]. Відтак, завдяки даному реєстру, нотаріуси Литовської Республіки, у разі наявності сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичних осіб під час посвідчення правочинів, мають змогу швидко перевірити свої припущення та встановити їх вірогідність.

На противагу в Україні, відповідно до ст. 43-44 Закону «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII, нотаріус установлює особу, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії та визначає обсяг її цивільної дієздатності, а у разі наявності сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності, нотаріус зобов'язаний звернутися до органу опіки та піклування за місцем проживання відповідної фізичної особи для встановлення факту відсутності опіки або піклування над нею [7]. Тобто, об'єктивно, що сам по собі процес

звернення до будь-якого органу потребує певного, а іноді й значного, часу та відбувається, зазвичай, у формі письмового запиту нотаріуса, оскільки іншим чином персональна інформація про особу не може бути надана. Тому, передбачений вітчизняним Законом механізм перевірки обсягу цивільної дієздатності особи є недосконалим, застарілим та довготривалим, який, насамперед, провокує затягнення нотаріального процесу.

У свою чергу, Положенням про Реєстр шлюбних договорів закріплено, що об'єктами цього реєстру є: 1) шлюбні договори; 2) угоди про співжиття (співмешкання) та порядок поділу спільно приданого майна в разі припинення співжиття (співмешкання); 3) факти поділу майна. Основними наповнювачами відповідного реєстру являються: 1) особи (сторони), які уклали правочин; 2) особи, які здійснили поділ спільного майна; 3) нотаріуси, які посвідчили такі договори; 4) суди; 5) кредитори [8]. Таким чином, вбачається, що основна мета даного реєстру – захист майнових прав осіб, які мають у власності майно, що є об'єктом спільної власності, зокрема подружжя. Так, на етапі підготовки до посвідчення правочину щодо розпорядження певним майном, нотаріус має змогу перевірити та встановити його правовий режим, а у разі наявності зареєстрованого договору, який регулює майнові відносини, як приклад, подружжя, визначити порядок та спосіб його відчуження та необхідність письмової згоди іншого з подружжя на розпорядження спільним майном.

Разом з цим, варто зазначити, що для належного функціонування Реєстру шлюбних договорів, державою забезпечується його взаємодія з іншими реєстрами, які містять відомості про осіб та різноманітні види майна, зокрема з Реєстром населення, Реєстром юридичних осіб, Реєстром нерухомості, Реєстром транспортних засобів тощо.

Отже, зважаючи на вищевикладене, вважаємо за доцільне Міністерству юстиції України, враховуючи досвід Литовської Республіки, забезпечити розроблення та створення Реєстру недієздатних та обмежено дієздатних осіб і Реєстру шлюбних договорів для налагодження ефективної взаємодії в напрямі інформатизації, а також підвищення ефективності нотаріату.

Для представлення інтересів всієї нотаріальної спільноти, в Литовській Республіці, у відповідності до ст. 8 Закону «Про нотаріат», діє Нотаріальна палата (лит. Notarų rūmai), яка реалізує низку важливих напрямків та постійно взаємодіє з іншими державними установами від імені всіх нотаріусів країни [1].

Зокрема, найбільш цікавою, на наш погляд, є взаємодія Нотаріальної палати з Міністерством юстиції Литовської Республіки в рамках здійснення контролю та нагляду, оскільки відповідний напрям у цій країні характеризується своєрідною дуальністю.

Так, на основі аналізу контрольно-наглядових повноважень Міністерства юстиції, можемо зробити висновок, що дана установа провадить загальний нагляд за діяльністю нотаріусів, оскільки контролює виконання нотаріусами базових вимог щодо організації нотаріальної діяльності (відповідність бюро (контори); умови для прийому клієнтів; виконання правил ведення нотаріальних реєстрів, форм посвідчувальних написів та свідоцтв; ведення архівної справи та дотримання правил діловодства тощо).

При цьому, ст. 7 Закону «Про нотаріат» чітко визначає, що нагляд за правомірністю вчинення нотаріальних дій не входить до кола повноважень Міністерства юстиції Литовської Республіки [1]. Відтак, зрозуміло, що відповідні функції автоматично переадресовані органам нотаріального самоуправління.

Одночасно, здійснення нагляду за органами самоуправління нотаріусів базується на обов'язку Нотаріальної палати щорічно надавати Міністерству юстиції детальний річний звіт про свою діяльність, а також перспективи та плани на поточний рік [1]. Тобто, має місце опосередкований моніторинг діяльності відповідної організації.

У свою чергу, Нотаріальна палата Литовської Республіки провадить контроль за тим, як нотаріуси: виконують свої обов'язки щодо вчинення нотаріальних дій та правила професійної етики; організовують роботу нотаріальних бюро (контор); виконують правила діловодства та ведення архіву [1]. Таким чином, має місце система подвійного контролю та нагляду з наданням широких повноважень саме нотаріальним органам самоуправління.

Одночасно, суттєвим позитивним моментом литовського законодавства в сфері нотаріату є визначення заходів юридичної відповідальності нотаріуса.

Так, стаття 10¹ Закону «Про нотаріат» визначає, що за порушення зазначеного Закону, а також нормативно-правих актів, які регулюють діяльність нотаріату та Кодексу етики нотаріусів Литовської Республіки, відносно нотаріуса можуть застосовуватися заходи дисциплінарного характеру з відкриттям відповідного провадження [1]. Право на відкриття дисциплінарного провадження мають виключно Міністр юстиції та президіум Нотаріальної палати (колегіальний орган управління), а розгляд дисциплінарної справи здійснює орган спеціальної та виключної юрисдикції – Суд честі нотаріусів (лит. Notarų garbės teismas).

Суд честі нотаріусів діє на підставі Положення про Суд честі нотаріусів та складається з 5 нотаріусів (2 обирає президіум Нотаріальної палати, 2 призначає Міністр юстиції, 1 призначає голова Верховного Суду), які мають стаж практичної нотаріальної діяльності не менше ніж 5 років і не мають діючих дисциплінарних стягнень. Строк повноважень даного Суду складає 3 роки. За результатом розгляду справи Суд має право: 1) закінчити дисциплінарне провадження, у випадку відсутності підстав для притягнення до відповідної відповідальності; 2) обмежитись виключно розглядом справи; 3) зобов'язати нотаріуса публічно вибачитись перед особою (особами); 4) зробити нотаріусу попередження (зауваження); 5) оголосити вирок; 6) призупинити нотаріальну діяльність на строк від 1 до 3 місяців; 7) направити Міністру юстиції подання

про звільнення нотаріуса [1; 9]. Відтак, відбувається трьохстороннє взаємодія між Нотаріальною палатою, Міністерством юстиції та Верховним Судом в напрямку формування спеціалізованого органу з розгляду справ про дисциплінарні правопорушення нотаріусів.

На нашу думку, існування та функціонування Суду честі нотаріусів у Литовській Республіці, безумовно, заслуговує схвалення, а тому вважаємо за необхідне перейняти відповідний зарубіжний досвід нашою країною, оскільки: по-перше, відповідні питання не мають належного адміністративно-правового регулювання, а чинне законодавство України взагалі не визначає заходи дисциплінарної відповідальності для нотаріусів, насамперед приватних; по-друге, окреслені питання обумовлюють існування нового напрямку взаємодії органів нотаріату та виконавчих органів; по-третє, запропоновані нововведення матимуть превентивний ефект, тобто сприятимуть попередженню негативних проявів з боку нотаріусів.

Також, поряд з окресленими напрямками взаємодії, варто виокремити й деякі окремі аспекти відносно інших органів виконавчої влади. Зокрема, Закон Литовської Республіки «Про нотаріат», на відміну від українського, окрім типових вимог щодо професії нотаріуса (громадянство, освіта, володіння державною мовою, стаж роботи, проходження конкурсу або іспиту; відсутності судимості, обсягу дієздатності тощо) встановлює й інші обов'язкові умови. Так, визначається, що нотаріусом може бути особа, яка, поряд з попередньо зазначеним, користується бездоганною репутацією, перебуває у віці до 70 років та не має проблем зі здоров'ям, які б могли завадити здійсненню нотаріальної діяльності [1].

Відносно останнього, визначається, що Міністр охорони здоров'я спільно з Міністром юстиції встановлюють вимоги до стану здоров'я нотаріусів та осіб, які мають намір стати нотаріусом, а також порядок перевірки їх стану здоров'я. Додатково передбачається, що відповідні перевірки здоров'я мають бути регулярними та проводитися кожні 5 років [1]. Тобто, основна мета даної перевірки – це оцінка та встановлення факту, що нотаріус або особа, яка має намір стати нотаріусом, за станом здоров'я дійсно здатні виконувати нотаріальні функції. При цьому, основний акцент робиться саме на психічному здоров'ї нотаріусів.

Відтак, Міністерством охорони здоров'я та Міністерством юстиції Литовської Республіки розроблено та прийнято спільний наказ Про затвердження процедури перевірки здоров'я нотаріусів (лит. Įsakymas dėl Notarų sveikatos tikrinimo tvarkos patvirtinimo), який регламентує відповідний порядок перевірок [10]. Таким чином, у цій країні сформувався додатковий напрям взаємодії органів нотаріату з двома міністерствами, що, на нашу думку, є доволі вдалим прикладом та об'єктивно заслуговує запозичення до вітчизняного законодавства у сфері нотаріату.

Також, враховуючи, що нотаріуси за вчинення нотаріальних дій та інші додаткові послуги мають отримувати певний фінансовий дохід, Міністр юстиції спільно з Міністром фінансів та Нотаріальною палатою, відповідно до статті 19 Закону «Про нотаріат», уповноваженні здійснювати політику відповідного ціноутворення, тобто, визначати граничні розміри плати (винагороди), суми зборів тощо [1]. Разом з цим визначається, що отримуваний розмір плати (винагороди) має гарантувати та забезпечувати економічну незалежність нотаріуса, а також створювати умови для якісного обслуговування клієнтів, працевлаштування працівників і відмінного технічного оснащення бюро (контори).

Таким чином, у Литовській Республіці, плата за вчинення нотаріальних дій та додаткові послуги правового та/або технічного характеру справляється відповідно для визначених тарифів, які визначаються та встановлюються компетентними органами, шляхом їх безпосередньої взаємодії, що, безумовно, є вдалим рішенням і гарантує прозорість фінансової складової в сфері нотаріату. Тому, вважаємо за доцільне звернути увагу на окреслений досвід співпраці в напрямі ціноутворення та здійснити його запровадження до вітчизняного законодавства.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, можемо зробити висновок, що сформована у Литовській Республіці модель взаємодії нотаріату з органами виконавчої влади, безумовно, має позитивні риси та прогресивні здобутки, які заслуговують належної уваги і можуть бути використанні для вдосконалення аналогічної вітчизняної моделі.

Відтак, вважаємо за доцільне запропонувати на прикладі Литовської Республіки:

1) для розвитку взаємодії з органами виконавчої влади та інституційного посилення нотаріату, доповнити чинний Закон «Про нотаріат» № 3425-XII положеннями щодо нотаріальної медіації та можливості її здійснення нотаріусами України;

2) утворити та забезпечити функціонування Реєстру недієздатних та обмежено дієздатних осіб і Реєстру шлюбних договорів для розвитку інформаційної взаємодії в окремих напрямках;

3) вдосконалити систему контролю та нагляду у сфері нотаріату шляхом розширення (делегування) відповідних повноважень органу нотаріального самоуправління, оскільки система дуального контролю як з боку Міністерства юстиції України, так і Нотаріальної палати України сприятиме взаємодії відповідних суб'єктів, а також забезпечить існування ефективного самоврядування та компетентного контролю у відповідній сфері;

4) врегулювати питання дисциплінарної відповідальності нотаріусів та утворити спеціалізований орган з розгляду справ про дисциплінарні правопорушення нотаріусів, який обов'язково повинен формуватися на засадах взаємодії Нотаріальної палати та Міністерства юстиції;

5) для встановлення факту, що той чи інший нотаріус за станом здоров'я дійсно здатний виконувати

свої професійні функції, запровадити регулярні перевірки стану здоров'я відповідних осіб, в тому числі й безпосередньо перед кваліфікаційним іспитом на право зайняття нотаріальною діяльністю. Такий напрям, обов'язково має реалізовуватися у тісній співпраці Міністерства юстиції з Міністерством охорони здоров'я та при залученні Нотаріальної палати України;

б) посилити взаємодію Міністерства юстиції з Міністерством фінансів України та вдосконалити діючу систему ціноутворення у сфері нотаріату із запровадженням чітких критеріїв стягнення плати за нотаріальні та інші додаткові послуги правового або технічного характеру. Відповідний напрям повинен здійснюватися при обов'язковому залученні Нотаріальної палати України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. 15.09.1992 № I-2882 (Suvestinė redakcija nuo 13.07.2017 iki 20.11.2018). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BE3136A78E80/oueMCdEPcf>
2. Dėl Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos nuostatų patvirtinimo. 12.06.2015 № 1R-148. (Suvestinė redakcija nuo 01.01.2019) URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/503e671010da11e58569be21ff080a8c/ugijZSajTk>
3. Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas. 15.07.2008 № X-1702 (Suvestinė redakcija nuo 01.01.2020). URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/nxkqOSyBNb>
4. Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatų patvirtinimo. 09.07.1998 № 851. (Suvestinė redakcija nuo 10.07.2019). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E50DDEBA5927/PDJqIZRnaH>
5. Dėl Notarų veiklos tarnybinės priežiūros taisyklių patvirtinimo. 15.11.2004 № 1R-282 (Suvestinė redakcija nuo 23.01.2009). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.498959DDCE67/xweJazzOnS>
6. Dėl Neveiksnių ir ribotai veikusių asmenų registro reorganizavimo ir Neveiksnių ir ribotai veikusių asmenų registro nuostatų patvirtinimo 15.12.2010 № 1771. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.187D3D54B6C1>
7. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.
8. Dėl Vedybų sutarčių registro reorganizavimo ir Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo. 13.08.2002. № 1284. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15301FE71F7>
9. Dėl teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymo Nr. 1R-184 „Dėl Notarų garbės teismo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. 23.12.2015 № 1R-349. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9e0abdc0a97511e5be7f3919a1ebe>
10. Įsakymas Dėl Notarų sveikatos tikrinimo tvarkos patvirtinimo. 26.09.2003. V-559/240. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.218638?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=%2079ae633a-4041-4889-94d8-31127e4c8c66>

REFERENCES:

1. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. 15.09.1992 № I-2882 (Suvestinė redakcija nuo 13.07.2017 iki 20.11.2018). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BE3136A78E80/oueMCdEPcf>
2. Dėl Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos nuostatų patvirtinimo. 12.06.2015 № 1R-148. (Suvestinė redakcija nuo 01.01.2019) URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/503e671010da11e58569be21ff080a8c/ugijZSajTk>
3. Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas. 15.07.2008 № X-1702 (Suvestinė redakcija nuo 01.01.2020). URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/nxkqOSyBNb>
4. Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatų patvirtinimo. 09.07.1998 № 851. (Suvestinė redakcija nuo 10.07.2019). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E50DDEBA5927/PDJqIZRnaH>
5. Dėl Notarų veiklos tarnybinės priežiūros taisyklių patvirtinimo. 15.11.2004 № 1R-282 (Suvestinė redakcija nuo 23.01.2009). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.498959DDCE67/xweJazzOnS>
6. Dėl Neveiksnių ir ribotai veikusių asmenų registro reorganizavimo ir Neveiksnių ir ribotai veikusių asmenų registro nuostatų patvirtinimo 15.12.2010 № 1771. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.187D3D54B6C1>
7. Pro notariat : Zakon Ukrayiny vid 02.09.1993 № 3425-XII. [«On the Notary Public» Law of Ukraine of September 2, 1993 No. 3425-XII]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 39, 383. [in Ukrainian].
8. Dėl Vedybų sutarčių registro reorganizavimo ir Vedybų sutarčių registro nuostatų patvirtinimo. 13.08.2002. № 1284. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15301FE71F7>
9. Dėl teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymo Nr. 1R-184 „Dėl Notarų garbės teismo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. 23.12.2015 № 1R-349. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9e0abdc0a97511e5be7f3919a1ebe>
10. Įsakymas Dėl Notarų sveikatos tikrinimo tvarkos patvirtinimo. 26.09.2003. V-559/240. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.218638?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=%2079ae633a-4041-4889-94d8-31127e4c8c66>

Стаття надійшла до редакції: 10.01.2020